

Preliminär rapport över undersökning av boplats vid
Östra Fahlmark 10⁴⁵, 10²³III, Bureå sn, Västerbotten.
22.6 / 4.8 1970

Sammanställd av
Elisabeth Arwill

Under ledning av docent Hans Christiansson, Nordarkeologi, har under sommaren 1970 utgrävningar ägt rum vid Ö. Fahlmark 10⁴⁵, 10²³III, Bureå sn., Västerbotten mellan 22 juni-4 augusti.

Deltagare:

Elisabeth Arwill, Göteborg	22/6 - 4/8
Marietta Douglas, Uppsala	25/6 - 15/7
Stig Englund, Uppsala	1/7 - 4/8
Anita Mattson, Uppsala	25/6 - 31/7
Ylva Roslund, Uppsala	15/6 - 4/8
Annika Sander, Stockholm	25/6 - 31/7
Paul Öhrvall, Uppsala	14/7 - 17/7

AMS-Arbetare:

Kurt Englund

Lennart Persson

Stig Öhlin

Undersökningar vid Östra Fahlmark har tidigare företagits mellan d. 1/6 - 8/7 1969. Den undersökningen finns redovisad i en separat preliminär rapport.

Läget av det under sommaren 1970 utgrävda området framgår av denna rapport jämte schaktplanen samt en kommande översiktskarta. Sammanlagt undersöktes 42 m².

Vid nivåmätningar användes som höjdfix ett järnrör, nedslaget i en håll c:a 5 m S om det östligast belägna huset av de 3, som finns på Fahlmark 10⁴⁵. Rörets översta del är beläget 43,05 m ö.h.

Vid undersökningarna användes det koordinatsystem, som utstakades vid 1969 års grävning. Det har en V-Ö x-axel och en N-S y-axel. X- och y-axeln skär varandra i punkten N 50 / Ö 50. Koordinatsystemet läses så att siffran för N-S axeln blir allt högre ju längre norrut man kommer, medan siffran för V-Ö axeln blir allt lägre ju längre österut man kommer. Som fixpunkt för koordinatsystemet kan användas ett markfast järnrör, som hösten 1969 slogs ned vid ägogränsmarkering. Detta rör ligger på punkten N 67,10/Ö 48,88

Dess höjd ö. h är 41,40 m.

Vid utgrävningsarbetet tillämpades ett enmeters rutsystem. Varje ruta identifierades med koordinatsiffran för dess nordöstliga hörn.

Eftersom en naturlig stratigrafi endast delvis fanns, användes en delvis konstruerad lagerindelning:

Lager I Ett mellan 20-60 cm tjockt lager mylla. I de fall tjockleken översteg 20 cm var myllans undre del sandblandad.

Lager II Ett 15 cm tjockt lager gul, gulbrun eller grågul sand. Sanden var skarpt avgränsad från lager I:s mylla. Ju djupareman kom i lager II, dess mer tonade sandens färg över mot grågult. Järnutfällning fanns på enstaka ställen.

Lager III Ett minst 15 cm tjockt grågult sandlager från lager II:s slut och ned till den ljusgrå mjälan. Lager III var mellan 15-40 cm tjockt.

Gränsen mellan lager II och lager III är godtyckligt vald till 15 cm under myllagrets nedersta del.

Utgrävningsområde :

Belägenhet N50/Ö40 - N55/Ö47

~~N50~~/Ö40 - N55/Ö45

Provschakt N47/Ö53 - N47/Ö56

N54/Ö20

N54/Ö23

N54/Ö26

N54/Ö29

N54/Ö30

N46/Ö20

N52/Ö20

N66/Ö20

N70/Ö20

N74/Ö20

Planer 4 st. i skala 1:20
 Profiler N55/Ö40 - N55/Ö48
 N53/Ö45 - N50/Ö45
 N50/Ö40 - N50/Ö45
 N67/Ö21 - N66/Ö21
 N55/Ö21 - N54/Ö21
 N52/Ö21 - N54/Ö21
 N47/Ö21 - N46/Ö21
 Härd 4 i skala 1:10
 8 st stolphål i skala 1:10

Platsen för utgrävningen: Ett 28 m² stort schakt togs upp ett par m från 1969 års schakts ö gräns. Eftersom den sv delen av det 1969 utgrävda området visat en avslagskoncentration (området kring härdarna) undersöktes 4 m² invid detta för att söka utröna avslagskoncentrationens gräns. Dessutom upptogs med 2 m mellanrum 5 st provschakt i Ö-V riktning på N 54-linjen och 5 st provschakt i N-S riktning på Ö 20-linjen.

De fynd som tillvaratogs i det omrörda lager I samlades ihop i meter-rutor, de fynd som härrörde från de intakta lagren II och III mättes in på cm i koordinatsystemet samt nivellerades. Avslagen från alla tre lagren samlades in i meterrutor.

Under avtorvingsarbetet och sällningen av lager I tillvaratogs 7 av de 13 fynd som utgrävningen gav: en spets av kvarts, basen något skadad (fynd nr. 39), toppfragment av en spets av kvarts (40), basfragment av spets av kvarts (41), ett mittfragment av spets av kvartsit (43), en skrapa av kvartsit (44) samt en glättsten (47).

Kvartsitskrapan (44) fanns i provschakt N70/Ö20. Lager I var här mycket tunt, o:a 10 cm. Detta kan bero på att torvtäkt lär ska ha utförts här i modern tid. Mjålan uppträder direkt under myllagret.

Dessutom påträffades 598 avlag. Av dessa var 370 av kvarts eller ljus

kvartsit och 228 av mörk kvartsit. Av avslagen härrörde 38 ljusa och 137 mörka från schaktet N47/053 - N47/056, d.v.s. det schakt som tagits upp i anslutning till 1969 års härदार.

I rutorna N50/043, N53/041 och N46/046 fanns ~~en~~ sammanlagt 5 små fragment (avslag) av ett flintliknande material.

82 fragment av brända ben påträffades.

Vidare fanns en del recent material, t.ex. glas, porslin, lerklining (?), spik och ett mynt från 1719.

Gränsen mellan lager I och lager II bestod fläckvis av ett tunt skikt av röd-vit-gråstrimmig sand invid och på den gamla strandvallen. Dessa fläckar avtog succesivt ju längre uppför åkerslutningen man kom. Även lite förmultnade växtrester iaktogs i anslutning till den gamla strandvallen.

Vid utgrävning av lager II påträffades 7 fynd: två toppfragment av spets i kvartsit (49, 51). Det sistnämnda fyndet fanns i undre delen av lager II. Vidare fanns en skrapa (?) av kvartsit (42). Föremålet är till formen mycket likt kvartsitspetsfragmenten men spetsarnas skarpa brottytor är här bortretuscherade. Möjligen kan föremålet vara svallat eller vindnött. Dessutom tillvaratogs ett avslag av slipad skiffer (46), ett avslag av slipad grönsten (50), en oval klump av torkad harts eller kåda (48) samt en glättsten (45).

Hartsklumpen (48) fanns i ruta N46/020, d.v.s. i det provschakt, som låg precis nedanför strandvallen. Fyndet påträffades i gränsen mellan lager I och lager II? Stratigrafien var i detta schakt avvikande från den på grävningsplatsen gänsse: Efter ett 15 - 20 cm tjockt myllager följde ett c:a 8 cm tjockt lager lerblandad mylla (lager II). Därefter följde mjåla.

Dessutom påträffades 253 avslag. Av dessa var 135 av kvarts eller ljus kvartsit och 118 av mörk kvartsit. därav 5 ljusa och 45 mörka fr. omr. vid 1969 års /härदार.
3 fragment av brända ben och ett fåtal avslag av grönsten hittades.

Inga fynd härrörde från lager III.

Däremot hittades 35 avslag. av dessa var 9 av kvarts eller ljus kvartsit och

26 av mörk kvartsit. Av avslagen kom 5 ljusa och 16 mörka från omr. ~~av~~ vid 1969 års härदार.

I lager III fanns vidare enstaka utspridda klumpstenar, o:a 8x15 cm.

Järnutfällning uppträdde sporadiskt i både lager II och lager III.

En härd, härd IV, påträffades. Se profilritning.

Belägenhet; N54/045 - N55/046

Storlek: 80x 100 cm diam.

Djup o:a 30 cm under lager I:s slut.

Stenarnas storlek varierade från 3x5 cm till 10x20 cm.

Redan i lager I kunde iakttas utspridd skärvsten i ruorna N53/044 - N55/056.
t/
dessa dör ha härrört från härden. Ned till lager II:s början var stensamlingen relativt gles, men dä därefter blev den till en tätare koncentrerad stenpackning. Sanden i och omkring härden skiftade fläckvis i rött och gråvitt. Härdens profil var skålformig. Största djupet fanns i härdens centrum. Härden innehåll något kol och kolprov har tagits. Inga brända ben hittades i själva härden, däremot fanns enstaka brända ben i rutorna runt omkring härden. Av dessa låg ett mycket djupt.

I lager II och III iakttogs 80 st stolphål. Vanligaste storlek var 5 cm diam Ett fåtal var större, o:a 9 cm diam.

De flesta utgjordes av runda mörkfärgningar som kunde iakttagas direkt under plöjan. Många kunde t.o.m. skönjas i lager I:s undre skikt, den sandblandade myllan. Djupet varierade mellan 20 - 50 cm under lager I:s nedre gräns. Bottnen var spetsig eller svagt rundad. Troligen härrör de från sentida hässjor, stängsel o. dyl.

9 st stolphål var av annan karaktär än de övriga. De bestod av en grå mörkfärgning och kunde iakttas först i lager III och III. Av de 9 försvann 6 efter ett par cm. 3 stolphål, belägna på punkterna N47,50/053,20, N53,55/041,09 och N55,75/046,84 var dock resp. 22, 11 och 19 cm djupa. Alla tre iakttogs först mellan 10 - 15 cm under lager I:s nedre gräns. Profilererna var spetsiga eller svagt rundade.

Hösten 1969 påträffade trädgårdsmästare C-A Falkman vid jordbruksarbete en härd. Den låg c:a 50 m norr om själva grävningsplatsen. Följande iakttagelser gjordes: Härden var rund, c:a 80 cm diam och bestod av knytnävsstora stenar. Inget kol och inga brända ben kunde ses.

FYNDFÖRTECKNING

NR.	FÖREMÅL	MÅTT I CM	LÄGE I M	LAGER M.Ö.H.
39	Spets. Kvartsit.	3,4x1,6x0,6	N50,00/Ö44,00	I --
40	Fragm. av spets. Kvarts.	2,1x1,3x0,6	N54,00/Ö42,00	I --
41	Basfragm. av spets. Kvarts.	0,9x0,9x0,4	N50,00/Ö42,00	I --
42	Skrapa (?) Kvartsit.	3,1x2,6x0,9	N51,54/Ö44,05	II 40,13
43	Mittfragm. av spets. Kvartsit.	3,4x3,1x1,1	N47,00/Ö53,00	I --
44	Skrapa. Kvartsit.	2,5x2,0x2,8	N70,00/Ö20,00	I --
45	Glättsten.	4,7x4,7x4,2	N54,30/Ö20,47	II 40,19
46	Slipat skifferavslag.	1,1x0,8x0,3	N52,- / Ö42,-	II --
47	Glättsten.	9,1x7,4x5,0	N54,38/Ö20,94	I 40,21
48	Harts.	3,1x1,2x0,9	N46,60/Ö 20,80	II 39,15
49	Mittfragm. av spets. Kvartsit.	3,4x1,8x1,0	N53,68/Ö45,46	II 40,31
50	Slipat grönstensavslag.	2,6x1,7x0,4	n53,85/Ö40,10	II 40,32
51	Toppfragm. av spets. Kvartsit.	3,9x3,0x1,1	N47,71/Ö55,32	II 39,44